

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва
та реставрації творів мистецтва

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Урсу Н. О.
«___» _____» 2020 р.

Дипломна робота
магістра

з теми: **«РОЗВИТОК НАВИЧОК КОПІЮВАННЯ КАРТИН ВІДОМИХ
ХУДОЖНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА В ШКОЛІ»**

Виконала:
студентка II курсу, ОМх1-М19z групи
напряму підготовки 014 «Образотворче
мистецтво*»
Мельник Христина Володимирівна

Керівник: **Бренюк А. Г.**,
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри
образотворчого і декоративно-
прикладного мистецтва
та реставрації творів мистецтва

Рецензент: **Паур І. В.**,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри образотворчого і
декоративно-прикладного мистецтва
та реставрації творів мистецтва

Кам'янець-Подільський – 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ГЕНЕЗА ОЛІЙНОГО ЖИВОПИС У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ.....	6
1.1. Живопис як вид образотворчого мистецтва.....	6
1.2. Історія розвитку живопису олійними фарбами.....	20
РОЗДІЛ 2. ТЕХНІКА ТА ТЕХНОЛОГІЯ ОЛІЙНОГО ЖИВОПИСУ.....	32
2.1. Матеріали олійного живопису.....	32
2.2. Технологічні основи олійного живопису.....	54
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК НАВИЧОК КОПІЮВАННЯ КАРТИН ВІДОМИХ ХУДОЖНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА В ШКОЛІ.....	60
3.1. Методичні аспекти роботи гуртка образотворчого мистецтва.....	60
3.2. Використання техніки олійного живопису на гурткових заняттях у школі.....	72
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасної школи особливого значення набуває формування в учнів у процесі позакласної і позашкільної роботи мистецьких інтересів, спрямованих на розширення й поглиблення знань, образотворчих умінь і навичок, естетичне виховання школярів. Поряд з пізнавальними завданнями в системі позакласної і позашкільної роботи розв'язуються й виховні: виховання естетичних почуттів, любові, емоційного ставлення до природи, мистецьке виховання. Крім того, позакласна і позашкільна робота розвиває такі риси особистості, як колективізм, відповідальність за доручену справу, акуратність та наполегливість. Отже, правильно організована позакласна і позашкільна робота є одним із засобів виховання школярів.

Обмаль часу, відведеного на вивчення образотворчого мистецтва, обмеженість безпосереднього наближення дитини до об'єктів образотворчої діяльності зумовлюють необхідність систематичної позакласної і позашкільної роботи в усіх класах загальноосвітньої школи.

Позакласна і позашкільна робота дає можливість розвивати індивідуальні інтереси дітей, їхні здібності, нахили, розширювати кругозір, формувати стійкі потреби самостійно пізнавати, охороняти і примножувати навколишню природу, покращувати стосунки між людьми. Вона забезпечує цікаве й корисне проведення школярами вільного часу.

В останні роки школа робить багато для того, щоб успішно вирішувати завдання підготовки творчої особистості, а тому кожен учитель розуміє, що навчити школярів творчої уяви, мислення означає забезпечити більш успішне досягнення головної мети виховання – всебічного й гармонійного розвитку особистості [16, с. 42].

Образотворче мистецтво, як ніяка інша діяльність, висуває до людини всебічні вимоги, справляючи тим самим різнобічний вплив на формування різноманітних якостей особистості, а також розвиток загальних і спеціальних

здібностей. У цій діяльності гармонійно сполучаються й процес оволодіння теоретичними знаннями, і придбання певної системи практичних умінь і навичок, розвиток морально-естетичних почуттів і любові до своєї Батьківщини [20, с. 42]. Образотворчі завдання, які зацікавлюють дітей, стимулюють інтерес до мистецтва, творчо-емоційний розвиток особистості. До таких завдань можна віднести і використання техніки олійного живопису на гурткових заняттях в школі.

Виконання художніх композицій передбачає реалізацію творчого потенціалу школярів, який становить систему, насамперед, психологічних якостей людини, її потенційну здатність до здійснення творчих дій у вигляді продукування уяви, мисленнєвих стратегій і тактик, здатність до творчої діяльності в цілому. Відтак основним завданням цих занять образотворчого мистецтва має стати пошук шляхів своєчасного виявлення, ефективного стимулювання розвитку творчого потенціалу учнів з метою його найповнішої реалізації насамперед творчого мислення [20, с. 43].

У зазначеному контексті нам видається актуальним вибір теми дослідження: **«Розвиток навичок копіювання картин відомих художників на заняттях гуртка в школі».**

Мета дослідження – дослідити теоретичні та методологічні основи ознайомлення дітей із технікою олійного живопису, зокрема копіювання картин відомих художників на гурткових заняттях в школі.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-педагогічну та мистецтвознавчу літературу з досліджуваної теми.
2. Висвітлити основні особливості живопису як виду образотворчого мистецтва.
3. Розглянути історію розвитку живопису олійними фарбами.
4. Проаналізувати матеріали олійного живопису.
5. Висвітлити технологічні основи олійного живопису.

6. Окреслити методичні аспекти роботи гуртка образотворчого мистецтва.

7. Висвітлити використання техніки олійного живопису, зокрема копіювання картин відомих художників на гурткових заняттях у школі.

Об'єкт дослідження – процес оволодіння технікою олійного живопису.

Предмет дослідження – форми та методи ознайомлення з технікою олійного живопису, розвиток навичок копіювання картин відомих художників на гурткових заняттях з образотворчого мистецтва.

Методи дослідження. Для виконання завдань дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень. До загальнонаукових методів належать: фактологічний, представлений виявленням і вивченням візуального матеріалу; аналітичний, представлений аналізом літературних джерел. Окрім того були використані метод порівняльного аналізу та предметно-аналітичний метод.

Наукова новизна дослідження У роботі узагальнені і структуровані матеріали з історії, техніки та технології олійного живопису та обґрунтована роль гурткових занять з образотворчого мистецтва у формуванні всебічної й гармонійно розвинутої особистості.

Практична значення роботи: матеріали дослідження можуть бути використані для студентів мистецьких спеціальностей при викладанні наступних навчальних дисциплін: «Історія мистецтва», «Техніка та технологія олійного живопису», та в курсі викладання образотворчого мистецтва в системі загальноосвітньої та позашкільної освіти.

Структура і обсяг роботи. Текстова частина магістерської роботи складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 86 сторінок, список використаних джерел налічує 85 позицій.

Практична частина представлена копією картини Дієго Веласкеса «Коронація Діви Марії».

ВИСНОВКИ

Система технологічних знань та технічних прийомів олійного живопису склалася у XV сторіччі на основі попереднього досвіду – існуючих на той час живописних технік фрески, енкаустики, темпер, акварелі. Олійний живопис завдяки повільному, порівняно з іншими техніками, висиханню дозволяв більш ретельно опрацьовувати форму, досягати більш глибокого живописного тону та значної реалістичності зображення і, врешті, зробити крок від монументально-декоративного живопису в бік сучасної станкової картини.

Фарби часів переможної ходи олійного живопису країнами Європи виробляли шляхом розтирання на курантах (ручних млинцях) пігментів мінерального, тваринного і рослинного походження та змішування (затирання) їх із рослинними оліями.

У XVI сторіччі сформувався метод праці олійними фарбами у три прописки з просушкою кожного живописного шару, що став класичним – підмальовок, прописки, лесування. Цей метод існував у двох різновидах – «фламандському» та «італійському» і дозволяв досягати оптичних ефектів глибини тону шляхом накладання різних за кольором та інтенсивністю прописок. Згодом набули розповсюдження й підготовчі кольорові імприматури, що дозволяло скоротити час праці над твором до двох прописок. Попит на великоформатний живопис неухильно зростав. Перевагу над дерев'яними дошками було віддано лляному полотну, до клейового ґрунту додавали антисептики і пластифікатори, що дозволяло оперативніше здійснювати транспортування і монтаж творів живопису, знявши полотно з підрамника і згорнувши його в рулон для перевезення в інше місце.

До кінця XIX сторіччя при збереженні загальних рис техніки живопису відбулися зміни у приготуванні фарб завдяки інтенсивному фабричному виробництву. З'явилися нові матеріали на основі нафтопродуктів, що швидко набули популярності, але разом з тим принесли проблеми у зберіганні творів

живопису. Протягом шести століть розвитку означилися основні технологічні вади олійного живопису, що мають об'єктивний характер.

Наслідки об'єктивних недоліків олійного живопису можуть бути в значній мірі подолані при умові усвідомлення природи процесів, що відбуваються у живописному шарі, походження і властивостей основних груп пігментів та розчинників, технологічних експериментів та практичних навичок у ділянці техніки письма.

Починаючи практичні заняття з живопису слід мати загальні уявлення про походження пігментів, виробництво та основні технічні вимоги до сучасних фарб, зокрема стійкість до сонячного опромінення, взаємодію у сумішах.

Заняття з образотворчого мистецтва мають важливе естетичне виховне значення для дітей. При залученні їх до образотворчого мистецтва розвиваються естетичний смак і художні нахили. Цьому слід приділити більшу увагу. Потрібно тактично пропонувати допомогу дитині, підтримувати її зацікавленість, заохочувати.

У даній роботі ми розкрили роль і місце гуртка з образотворчого мистецтва в загальноосвітніх школах, приділили увагу врахуванню вікових особливостей у побудові занять в гуртках образотворчого мистецтва, визначити мету і завдання гуртка.

Розглядаючи основні питання, що стосуються технології олійного живопису, ми намагалися, перш за все, поділитися досвідом правильного підходу до створення твору олійного живопису, а також підняти завісу таємниці процесів, що відбуваються всередині картини, написаної олійними фарбами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеев С. О колорите. Москва : Изобраз. искусство, 1974 173 с.
2. Алексеев-Алюрви Ю. В. Красочное сырье и краски, используемые в живописи. Анализ, рецепты приготовления красок. Москва, 2000. с. 156.
3. Алпатов М. Всеобщая история искусств. Москва : Искусство, 1948-1949. Т. 1., 1948. 385 с: 84 л. ил.; Т. 2., 1949. 407 с.
4. Алпатов М. Композиция в живописи. Москва : Искусство, 1940. 128 с.
5. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития. Казань: Казанский университет, 1996. 75 с.
6. Арган Дж. К. История итальянского искусства. М : Радуга, 2000. 314 с.
7. Африн Ю. Грунты для масляной живописи. «Художник». №11-12, 1979.
8. Балакіна М.М. Сучасні уявлення про висихання олійних плівок // Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. 1996. Вип. 3. 17-22 с.
9. Басманов В. О взаимодействии цветов. Москва, 1979. 125 с.
10. Батталини, Т. Акриловые краски: Основные характеристики и применение. Москва : ЭКСМО, 2004. 255 с.
11. Беда Г. Живопись : учеб. для студентов пед. институтов. Москва : Просвещение, 1986. 192 с.
12. Беда Г. В. Цветовые отношения и колорит. Москва : Просвещение, 1963. 184 с.
13. Безруких М. Сенсомоторное развитие школьников на занятиях по изобразительному искусству. Москва, 2001. 142 с.
14. Бергер Э. История развития техники масляной живописи. Москва : Академия художеств СССР, 1961. 356 с.
15. Беспалов Б. И. Действие. Психологические механизмы визуального мышления. Москва, 1984. 285 с.

- 16.Бех І.Д. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні : довідково-методичне видання. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. 288 с.
- 17.Ваганова Е. О. Мурильо и его время. Москва : Изобр. искусство, 1988. 224 с.
- 18.Вазари Д. Жизнеописание наиболее знаменитых живописцев Вазари. Москва : Альфа-Книга, 2008. 1278 с.
- 19.Ванслов В. В. Эстетика, искусство, искусствознание: Вопросы теории и истории. Москва : Изобр. искусство, 1983. 567 с.
- 20.Васильева О. Розвиток творчої особистості дитини в образотворчій діяльності // Мистецтво та освіта. 2002. №2. С. 42-43.
- 21.Вибер Ж. Живопись и ее средства. Москва : Сварог и К, 2000. 166 с.
- 22.Визер В. Живописная грамота: основы пейзажа. СПб. : Питер, 2006. 192 с.
- 23.Виннер А. В. Материалы масляной живописи. Москва, 2000. с. 499.
- 24.Виннер А. Как работают мастера живописи. Москва : Искусство, 1997. 285 с.
- 25.Волков И.П. Учим творчеству // Педагогический поиск. Москва : Педагогика, 1987. С. 101-140.
- 26.Волков Н. Композиция в живописи. Москва : Искусство, 1977. 263 с.
- 27.Волков Н. Н. Композиция в живописи. Москва, 1977. с. 263.
- 28.Волков Н.Н. Цвет в живописи. Москва : Искусство, 1985. 215 с.
- 29.Горохова Г. Н. Характеристики грунтов и красочных слоев произведений итальянской живописи XV-XVIII веков. Москва : ВХНРЦ им. И.Э.Грабаря, 1999. 355 с.
- 30.Гренберг Ю. И. Технология станковой живописи. История и исследов. Москва : Изобр. искусство, 1982. 319 с.
- 31.Гриценко Т.Б. Культурологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 392 с.

32. Даниэль С.М. Картина классической эпохи. Москва : Искусство, 1986. 220 с.
33. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
34. Ермолаева-Томина Л. Б. Опыт экспериментального изучения творческих способностей // Вопросы психологии. 1977. № 4. С. 76-78.
35. Єршоміна О. Формування навичок сприйняття творів мистецтва : з досвіду роботи // Мистецтво та освіта. 2000. №1. С. 39-41.
36. Жегин Л. Ф. Язык живописного произведения. Москва, 1998. 297 с.
37. Живопись : учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений / Н. Бесчастнов, В. Кулаков, И. Стор. Москва : ВЛАДОС, 2003. 224 с.
38. Зайцев А. С. Наука о цвете и живопись. Москва : Искусство, 1986. 158 с.
39. Зайцев А. С. Советы мастеров. Москва, 1973. 264 с.
40. Зурабян Т. С. Краски разных времен Москва, 1970. 206 с.
41. Иванова Е. Ю. Техника реставрации станковой масляной живописи. Москва, 2005. с. 136.
42. Кантор А. М. Предмет и среда в живописи : проблемы взаимоотношений предметного мира и пространственной среды. Москва : Совет, художник, 1981. 127 с.
43. Киплик Д. И. Техника живописи. Москва : Сварог и К., 2002. 504 с.
44. Кириенко В. И. Цельное восприятие и художественные способности // Вопросы психологии. 1956. № 5. С. 67-77.
45. Ковалёв Ф. В. Золотое сечение в живописи : уч. Пособие. Киев : ВШ, 1989. 143 с.
46. Ковбасенко Л.І. Освітня політика держави щодо творчого розвитку талановитої та обдарованої молоді засобами позашкільної освіти // Теоретико-методичні основи виховання творчої особистості учнів в умовах позашкільних навчальних закладів : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ : Грамота, 2006. Вип. 1. С. 53.

47. Комаров А.А. Технология материалов стенописи. Москва : Изобразительное искусство, 1989. 378 с.
48. Кондрашова, Л.В. Методика організації виховної роботи в сучасній школі : навчальний посібник Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 187 с.
49. Коробко Ю. В. Методы и приемы живописного восприятия цвета: история формирования : учеб. Пособие. Краснодар : Кубан. гос. ун-т, 2004. 77 с.
50. Корчаловская Н., Посевина Г. Комплексные занятия по развитию творческих способностей школьников: методическое пособие. Ростов н/Д : Феникс, 2003. 288с.
51. Крамарев Н.П. Техника масляной живописи : учебное пособие. Бутурлиновка, 2016. 20 с.
52. Кругликов Г.И. Методика преподавания технологии с практикумом: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений. Москва : Академия, 2002. 480 с.
53. Максимова, Т. В. Голландская художественная традиция в немецкой живописи XVIII в. // Художественное наследие. Хранение, исследование, реставрация. Москва : ВНИИР, 1991. 345 с.
54. Масляная живопись на холсте. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://art-con.ru/node/3972> Назва з екрану.
55. Матеріали і техніка олійного живопису : навч. посібник / укладач : О. Я. Музика. Умань : ВПЦ Візаві, 2013. 114 с.
56. Мирошников А. М. Основы трехслойного метода масляной живописи – Краснодар, 2003. 156 с.
57. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. Київ, 2001. 608 с.
58. Молодушкіна І.В. Розвиток креативних здібностей у дітей дошкільного віку. Харків, 2011. 204 с.
59. Никодеми, Г.Б. Техника живописи : инструменты, материалы, методы. – Москва : ЭКСМО-Пресс, 2002. 300 с.

- 60.Одноралов Н. В. Материалы в изобразительном искусстве : пособие для учителей. Москва : Просвещение, 1983. 144 с.
- 61.Паррамон Эдисионес (изд. группа). Всё о технике: Цвет. Москва : Арт-родник, 2002. 175 с.
- 62.Писарева, С. А. Некоторые технологические особенности голландской и немецкой живописи XVII-XVIII вв. // Художественное наследие. Хранение, исследование, реставрация. Москва : ВНИИР. 1991. №14. С. 35-41.
- 63.Плющик Є.В. Символіка світла й кольору в мистецтві та ідея синтезу мистецтв в художній діяльності школярів // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Житомир, 2007. С. 83-85.
- 64.Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності // Дошкільне виховання 2002, № 3. С. 24-28.
- 65.Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті. Харків, 2001. 385 с.
- 66.Раушенбах Б. В. Пространственные построения в живописи. Москва, 1998. 185 с.
- 67.Ростовцев Н.Н. Методика викладання зображувального мистецтва в школі. Москва, Просвещение, 1980. 95 с.
- 68.Сланский Б. Техника живописи. Москва Изд-во Академии художеств СССР, 1962. 378 с.
- 69.Смирнов Г. Б. Живопись : учебное пособие для студентов худож.-граф. фак. пед. ин-тов. Москва : Просвещение, 1975. 143 с.
- 70.Смит Р. Настольная книга художника. Москва : АСТ-Астрель, 2004. 278 с.
- 71.Стасевич В. Н. Пейзаж. Картина и действительность. М. : Просвещение, 1978. 176 с.
- 72.Стась М. І. Академічний живопис : навчально-методичний посібник Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2010. 244 с.

- 73.Сущенко Т.І. Позашкільна педагогіка. Київ : Освіта, 1996. 144 с.
- 74.Технология, исследование и хранение произведений станковой и настенной живописи. Москва, 2000. с. 179.
- 75.Тютюнник В. В. Материалы и техника живописи. Москва : Акад. художеств, 1962. 207 с.
- 76.Унковский А. А. Цвет в живописи. Москва : Просвещение, 1983. 64 с.
- 77.Фейнберг Л. Е. Секреты живописи старых мастеров. Москва : Изобр. искусство, 1989. 322 с.
- 78.Фіцула М.М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ. : Видавничий центр Академія, 2000. 544 с.
- 79.Художественный холст. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.peredvizhnik.ru/info_art/art_handbook/hudojestvennyiy_holst/.
Назва з екрану.
- 80.Шашков Ю. П. Живопись и ее средства : учебное пособие для вузов : Академический Проект, 2010. 128 с.
- 81.Шегаль Г. М. Колорит в живописи : заметки художника / Г. М. Шегаль. – М. : Искусство, 1957. 76 с.
- 82.Шорохов Е. В. Композиция : учеб. для студентов худож.-граф. пед. ин-тов. Москва : Просвещение, 1986. 207 с.
- 83.Штаничева Н. С. Живопись : учебное пособие для вузов. Москва : Академический Проект, 2009. 271 с.
- 84.Шульга Л.М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання: конспект лекцій і занять (за матеріалами власного досвіду). Київ : ІСДО, 1995. 236 с.
- 85.Яшухин А. П. Живопись : учебное пособие для учащихся пед. уч-щ. Москва : Просвещение, 1985. 288 с.